

Samverkan skola-hem

Underlag inför framtagande av förväntansdokument

Diarienummer: BOU 2019-666, BIN 2019-387
Datum: 2020-02-18
Handläggare: Elisabeth Stärner, Kathrin Hansson, Karin Nyman
Organisation: Utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen

Innehåll

1	Bakgrund	4
2	Samverkan mellan skola och hem	4
3	Målsättning	5
4	Målgrupp och mottagare	5
5	Arbetsprocess	5
6	Förväntansdokument i andra kommuner	6
7	Förväntansdokument i Linköpings skolor	8
8	Styrdokument	8
9	Skolverket	9
10	Generellt om innehållet i förslaget till förväntansdokument	10
11	Förslag	10
12	Kommunikation och spridning	10

1 Bakgrund

I samverkansprogrammet *Ett nytt ledarskap för Linköping*¹ beskriver den politiska majoriteten att man vill att ett kunskapskontrakt upprättas mellan elever, lärare och vårdnadshavare. Kontraktet ska klargöra vilket ansvar respektive person har för elevens skolgång.

Barn- och ungdomsnämnden och bildningsnämnden beslutade i september 2019 att ge utbildnings- och arbetsmarknadsdirektören i uppdrag att utreda och lämna förslag på ett centralt stöddokument i syfte att stödja det lokala arbetet på varje skola gällande trygghet och studiero. Uppdraget ska enligt beslutet redovisas senast vid nämndernas sammanträden i mars 2020. Förslaget till kunskapskontrakt ska omfatta samtliga skolformer utom förskola, vuxenutbildningen samt särskild utbildning för vuxna. Förväntansdokumentet får inte leda till något merarbete för rektorer och lärare.

Utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen har valt att använda sig av begreppet förväntansdokument istället för kunskapskontrakt. Detta beror på att förväntansdokumentet inte är avsett att ha en juridiskt bindande funktion mellan skola, vårdnadshavare och elev. Det förefaller även vara den vanligaste benämningen bland andra huvudmän.

2 Samverkan mellan skola och hem

Att vårdnadshavare är engagerade i sina barns skolgång är i grunden något positivt. Studiero, tillitsfulla relationer mellan lärare och elever samt samspel med elevernas vårdnadshavare är enligt forskning² viktiga faktorer för en god undervisning. När hem och skola samarbetar skapas goda förutsättningar för barns skolgång och utveckling.

Olika undersökningar visar dock att många rektorer och lärare idag känner en allt större press från vårdnadshavare som vill "lägga sig i" sina barns undervisning och i vissa fall t o m uppträder hotfullt för att påverka betyg eller ge andra fördelar för sina barn.³

När Arbetsmiljöverket för några år sedan genomförde en granskning av ett antal skolor i Stockholmsområdet identifierades ett delvis nytt riskområde, särskilt för skolledare, nämligen ett mycket stort inflöde av mejl, sms och telefonsamtal från vårdnadshavare, ofta i form av negativa synpunkter och där man krävde omedelbar återkoppling. Arbetsmiljöverket menar att detta troligen

¹ Allians för Linköping mandatperioden 2018-2022

² Se bland annat Skolinspektionen (2010) *Framgång i undervisningen, En sammanställning av forskningsresultat som stöd för granskning på vetenskaplig grund i skolan*

Jarl, Blossing, Andersson (2017) *Att organisera för skolframgång: strategier för en likvärdig skola*, Natur och Kultur

³ <https://www.skolverket.se/publikationer?id=4138>

är en effekt av de senaste årens snabba teknikutveckling. Arbetsmiljöverket ser det som en stor del i den ökade arbetsbelastningen för rektorer och lärare.⁴

Lärarnas riksförbund genomförde 2016 en undersökning med lärare från hela Sverige, där sju av tio lärare uppgav att föräldrar försökt påverka deras undervisning. Drygt hälften av lärarna svarade också att föräldrar hade hotat med att vidta åtgärder, till exempel att kontakta rektor eller anmäla till Skolinspektionen, om läraren inte gjorde som föräldern ville.⁵

Samtidigt som den bilden förs fram, vittnar föräldrar om att de upplever att de inte får vara delaktiga i sina barns skolgång och att man, om man har frågor och vill engagera sig, ibland möts ganska avvisande av skolan. Det här är två bilder som går emot varandra och många gånger handlar det om oklarheter kring rollfördelning och ansvar.⁶

3 Målsättning

Målsättningen med att ta fram ett förväntansdokument är att skapa ett gemensamt och enhetligt grunddokument för Linköpings kommunala skolor som tydliggör rättigheter och skyldigheter mellan skola, vårdnadshavare och elev utifrån skollag och läroplaner. Tanken är att förväntansdokumentet ska vara ett stöd i kontakten mellan skola och hem.

Syftet med förväntansdokumentet är att skapa bättre förståelse för de olika roller och förväntningar som skola och hem kan ha på varandra.

4 Målgrupp och mottagare

Enligt uppdraget från barn- och ungdomsnämnden och bildningsnämnden ska förslaget till förväntansdokument omfatta samtliga skolformer utom förskola, vuxenutbildningen samt särskild utbildning för vuxna.

Förväntansdokumentet ska i första hand rikta sig till vårdnadshavare.

5 Arbetsprocess

Utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen har kontaktat ett antal andra kommuner för att se om man har eller planerar att ta fram förväntansdokument och för att ta del av deras erfarenheter och dokumentation.

⁴ <https://news.cision.com/se/arbetsmiljoverket/r/nio-av-tio-skolor-i-stockholms-lan-far-krav-efter-inspektion,c9714312>

⁵ <https://www.lr.se/download/18.2c5a365d1645ac11059e0a5/1559028168494/PM%20-%20F%C3%B6r%C3%A4ldrarnas%20p%C3%A5verkan%20p%C3%A5%20undervisningen.pdf>

⁶ UR, Lärlabbet Föräldrasamverkan – goda relationer, Avsnitt 5, säsong 4.

<https://urplay.se/program/207149-larlabbet-foraldrasamverkan-goda-relationer>

För att ta del av redan befintliga dokument där rättigheter och skyldigheter mellan skola, vårdnadshavare och elev beskrivs, har även exempel samlats in från kommunala grund- och gymnasieskolor i Linköping.

Utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen har även studerat underlag som berör ansvarsförhållanden mellan skola, vårdnadshavare och elever från bland annat Arbetsmiljöverket, Skolverket, Utbildningsradion, Lärarnas riksförbund samt Lärarförbundet.

Under framtagandet av förväntansdokumentet har Utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen arbetat tillsammans med en referensgrupp med fackliga företrädare för Lärarnas riksförbund, Lärarförbundet samt Skolledarförbundet. Därutöver har Utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen arbetat med ytterligare en referensgrupp bestående av rektorer från grundskolan respektive gymnasieskolan. Båda referensgrupperna har kontinuerligt haft möjlighet att ställa frågor och lämna synpunkter på förslaget till förväntansdokument.

Områdeschefer i grundskolan och enhetschefer i gymnasieskolan har haft möjlighet att lämna synpunkter på förslaget till förväntansdokument. Samråd har även skett med Juridikenheten, vars synpunkter till stor del har beaktats i förslaget till förväntansdokument.

6 Förväntansdokument i andra kommuner

Utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen har tagit kontakt med Stockholm, Göteborg och Malmö samt med de kommuner som ingår i det s.k. 8-kommunersnätverk som Linköping deltar i. Syftet har varit att undersöka om man har förväntansdokument eller planerar att ta fram ett sådant. Tabellen nedan visar en sammanställning av läget i februari 2020.

Kommun	Finns förväntansdokument
Stockholm	Ja, beslut juni 2019, samtliga skolformer
Göteborg	Nej
Malmö	Nej, beslut stoppat.
Uppsala	Ja, för grundskola
Västerås	Ja, för grundskolan, beslut januari 2020
Lund	Nej
Örebro	Nej

Eskilstuna	Nej
Jönköping	Nej
Norrköping	Nej

Utbildningskontoret har vid kontakt med framförallt Uppsala, Malmö och Västerås fått en fördjupad bild av arbetet med förväntansdokument, detta beskrivs kortfattat nedan.

Stockholm

Inledningsvis samverkade ett antal skolor för att tillsammans ta fram en regellista med förväntningar på vårdnadshavare och elever. Denna lista låg på ganska hög detaljnivå och innehöll förväntningar som bland annat handlade om mat och sömn. Listan stoppades av utbildningsdirektören då den kunde uppfattas fel av vårdnadshavarna. Stockholms utbildningsförvaltning tog under 2019 istället fram en mer generell skrivning som lades in i det nya skolprogrammet.

Utbildningsförvaltningen fick därefter ett uppdrag från utbildningsnämnden att tillsammans med de fackliga organisationerna ta fram ett förväntansdokument för samtliga skolformer. I dokumentet som beslutades i juni 2019 betonar man att skollag och läroplaner slår fast vilka förväntningar som elever och vårdnadshavare har rätt att ha på skolan. Skolorna kan i dokumentet lägga till egna skrivningar om förväntningar på vårdnadshavare och elever och vilka förväntningar som de kan ha på skolan.

Malmö

I samband med att en ny politisk majoritet tillträdde hösten 2018 gavs ett uppdrag till utbildningsförvaltningen att ta fram ett ansvarskontrakt för grundskolan. I uppdraget slogs fast att ansvarskontraktet inte är menat som ett juridiskt bindande dokument, utan ska ses som ett förväntansdokument.

Utbildningsförvaltningen tog fram ett förslag till dokument som under våren 2019 beslutades i grundskolenämnden. Några av punkterna blev väldigt omdiskuterade, dessa handlade till exempel om förväntan att eleverna skulle ha ätit frukost och komma utvilade till skolan. Något senare revs beslutet om ett ansvarskontrakt upp och Malmö har idag inget förväntansdokument.

Västerås

Barn- och utbildningsförvaltningen i Västerås fick våren 2019 i uppdrag att ta fram riktlinjer för ett förväntansdokument där det ska tydliggöras vilka förväntningar som ställs både på föräldrar, skola och elever och hur en god samverkan mellan föräldrar och skola ska säkerställas.

Förslaget till förväntansdokument beslutades i januari 2020 av grundskolenämnden och ska börja gälla från och med läsåret 2020-2021.

7 Förväntansdokument i Linköpings skolor

Utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen har tagit del av exempel på förväntansdokument från grundskolorna i Linköping. Dokumenten har olika utformning, men samtliga innehåller beskrivningar av förväntningar på skola, elev respektive vårdnadshavare. Gymnasieskolorna använder sig i mindre utsträckning av förväntansdokument utan har istället ordningsregler.

8 Styrdokument

Skollagen (2010:800) innehåller grundläggande bestämmelser om skola och förskola. Där regleras rättigheter och skyldigheter för barn, elever och deras vårdnadshavare. I skollagen finns också skolans och huvudmannens ansvar för verksamheten beskrivet.

Kontinuerligt samarbete mellan skola och hem är ett viktigt uppdrag för skolan, detta är tydligt uttryckt skollagen och läroplanerna. I såväl grundskolans som gymnasieskolans läroplaner anges att skolan ska klargöra vilka krav skolan ställer och vilka rättigheter och skyldigheter elever och vårdnadshavare har.⁷ Skollagen reglerar också vilken rätt till inflytande och påverkan elever och vårdnadshavare kan ha över utbildningen.

I skollagen (2 kap 9-10 §) fastställs att det är rektor som har ansvar för att leda och samordna det pedagogiska arbetet på skolenheten. Det är rektors ansvar att besluta om sin skolenhets inre organisation samt att fördela resurser efter elevernas olika förutsättningar och behov.

Skolplikt regleras i skollagen och innebär att barn måste gå i skolan och delta i den verksamhet som anordnas i skolan, om eleven inte har giltigt skäl att utebli. Skolplikten innebär också en rätt till utbildning som bland annat innebär rätt till kostnadsfri utbildning. Enligt definitionen i barnkonventionen är en person barn till dess att hen fyllt 18 år. Skolplikten gäller i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, sameskolan och specialskolan. Barnets vårdnadshavare ansvarar för att barnet kommer till skolan och ska uppmana eleven/ barnet att gå till skolan.⁸

Föräldrabalken är en svensk lag som reglerar rättsförhållandet mellan föräldrar och barn. Föräldrars tillsynsansvar regleras i 6 kapitlet föräldrabalken och innebär att barnets vårdnadshavare ansvarar för att barnet får den tillsyn som behövs med hänsyn till dess ålder, utveckling och övriga omständigheter.

Tillsynsansvaret för barn och elever övergår från vårdnadshavaren till huvudmannen under den tid då ett barn befinner sig i skolan och

⁷ LGR-11, kap 2 *Rättigheter och skyldigheter*

⁸ 7 kapitlet 19 § skollagen

skolbarnsomsorg. Det är alltså huvudmannens uppgift att se till barnen under den tid de befinner sig i verksamheten samt ha rutiner för detta.

Gymnasiet är en frivillig skolform, men för att som studerande på gymnasiet kunna få studiemedel från Centrala studiestödsnämnden gäller närvaroplikt.

Trygghet och studiero är betydelsefullt för hur eleverna kommer att lyckas nå målen för utbildningen. Rektor har ett särskilt ansvar för att skolan präglas av trygghet och studiero. För att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero eller för att komma till rätta med en elevs ordningsstörande uppträdande kan skolan vidta olika disciplinära åtgärder som t.ex. utvisning, kvarsittning eller tillfällig omplacering⁹.

Alla skolor ska ha ordningsregler för att skapa trygghet, studiero och en god lärmiljö. Enligt lagen ska ordningsreglerna gälla fritidshemmet och alla skolformer utom förskola, kommunal vuxenutbildning eller särskild utbildning för vuxna. Eleverna ska vara delaktiga i att ta fram ordningsreglerna på skolan, men det är rektor som beslutar vilka regler som ska gälla. Att eleverna är delaktiga i framtagandet av ordningsreglerna är en del i skolans arbetsmiljöarbete¹⁰.

I läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (LGR-11) och i läroplanen för gymnasieskolan (GY-11) betonas elevens ansvar för sitt lärande och ansvaret för att bidra till en god arbetsmiljö. Det innebär bland annat att eleven ska visa respekt mot skolans personal och mot andra elever.

Skolan har enligt både diskrimineringslagen (2008:567) och skollagen (2010:800) en mycket långtgående skyldighet att motverka diskriminering och kränkande behandling. Detta regelverk är exakt lika oavsett elevens ålder och gäller från förskola till vuxenutbildning. Centralt för elevernas trygghet och trivsel är att man på skolan har ett systematiskt förebyggande arbete.

9 Skolverket

På Skolverkets hemsida finns de styrdokument som reglerar skolans ansvar sammanställt¹¹. Det finns också en sida till vårdnadshavare och elever som söker mer information om rättigheter.¹²

Skolverket har också tagit fram en skrift med exempel och forskning när det gäller samverkan mellan skola och hem.¹³

⁹ Skollagen (2010:800) 5 kap 7-23 §§

¹⁰ Skollagen (2010:800) 5 kapitlet 5 §

¹¹ <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor>

¹² <https://www.skolverket.se/for-dig-som-ar.../elev-eller-foralder>

¹³ <https://www.skolverket.se/publikationsserier/stodmaterial/2015/skolan-och-hemmet>

10 Generellt om innehållet i förslaget till förväntansdokument

Utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen har med utgångspunkt i gällande lagstiftning tagit fram ett förslag till förväntansdokument. I framtagandet har även underlag från kommuner och skolor som har förväntansdokument använts.

Då förväntansdokumentet enligt uppdraget från den politiska majoriteten inte får leda till merarbete eller ökade administrativa uppgifter för rektorer och lärare, har dokumentet utformats så att vårdnadshavare inte ska underteckna det.

11 Förslag

Under förutsättning att barn- och ungdomsnämnden och bildningsnämnden fastställer förslaget till förväntansdokument föreslår Utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen att dokumentet ska gälla från och med läsåret 2020-2021. Förvaltningen föreslår också att utbildnings- och arbetsmarknadsdirektören ges i uppdrag att kommunicera dokumentet med berörda målgrupper.

12 Kommunikation och spridning

När barn- och ungdomsnämnden och bildningsnämnden fastställt förväntansdokumentet kommer Utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen att ta fram en presentation för att stödja skolorna med kommunikation och implementering av dokumentet. Denna presentation ska kunna användas till exempel med klasser, föräldraråd/-möten och med medarbetare.

För att göra dokumentet tillgängligt för vårdnadshavare med annat modersmål än svenska bör möjligheten att översätta det till de vanligaste språken som till exempel engelska, arabiska, somaliska och dari övervägas.